

ком не слава богу, чи, може, на рилі міняється? (ДП). В даному випадку заміна: *лице, обличчя — рило*.

в). Своєрідна контамінація фразеологізмів, тобто утворення фразеологізму з частин інших фразеологічних одиниць. СИДОРЧУК: А на мене звертають увагу лише тоді, коли *на безриб'ї і чайник — соловей* (ПЧК). Тут поєднано перші частини синонімічних виразів: «*На безриб'ї і рак — риба*» та «*На безптиччі і чайник — соловей*».

Зрідка використовує Є. Кравченко і синтаксичні засоби, напр.: ХОМА. І саме тоді трапилось *велике нещастя*. (Спохвativшись). Воно не таке й велике... *а просто неприємність маленька...* ФЕДІР (насторожено): Що ж воно за *велике нещастя і маленька неприємність*? (ДП). Як бачимо, у першій репліці однорідні члени речення поєднуються протиставним сполучником А, у другій репліці — єднальним сполучником І. Різниця у значенні, що вноситься в речення цими сполучниками і є першоджерелом комічного ефекту.

Скорочені назви аналізованих п'єс Є. Кравченка.

Д — «Деваляй», Р — «Родичі», Т — «Таланти», ДП — «Ділове поросся»; ММ — «Мина Минович», НЛ — «Над лиманом», НН — «Новорічної ночі», НП — «Ні пуху ні пера», ФС — «Фальшива стратегія», НДЕ — «На даному етапі», ГЗК — «Гості з Києва», ПВЛ — «Під високими липами», ПЧК — «Під Червоною калиною», ХБН — «Хай буде наше», СЗН — «Спасибі за науку».

В. САЄНКО

(Одеса)

ЕСТЕТИКА ПРАЦІ В П'ЄСІ О. КОЛОМІЙЦЯ «ПРОШУ СЛОВА СЬОГОДНІ»

Праця, яка вона є і якою стає з кожним днем нашого поступу вперед, облагороджувальна роль її у взаємовідносинах людей, риси різьбяр творчого обличчя кожного члена суспільства, його ваги і людських якостей, належить до тих скарбів, які не можуть не хвилювати мистецтво. Ідейна суть і форми прекрасного в житті людини та її праці, відтворені засобами мистецтва, набувають все більших повноважень. Вони живляться сучасними досягненнями та багатими традиціями класичної російської й української літератури, зокрема, творчими здобутками Чернишевського, Шевченка, Франка та інш.

Хвилювали та нині живлять радянських письменників теми праці й багатства змісту людини труда, її внутрішньої краси. Достатньо згадати твори М. Рильського, П. Тичини («Труд переростає у красу»), М. Стельмаха, О. Довженка, щоб переконатись, що звертання до цього джерела — кровна справа радянської літератури.

Олексій Коломієць належить до покоління молодих митців, драматургічна майстерність яких тільки-но набирає сил, а творче обличчя формується на очах. На користь вдалого пошуку свого почерку говорить намагання драматурга утвердитися в літературі своєрідною постановкою естетичних та моральних проблем, занурених у життєдайне джерело краси життя радянських людей — священну працю.

Служіння цій проблемі у своєрідному аспекті засвідчує драма на дві дії «Прошу слова сьогодні» («Дніпро», № 2, 1965 р.).

Дія п'єси вводить нас у складність взаємовідносин колективу працівників проектного інституту, в якому народжуються нові міста, греблі, електростанції. Вже переддень великих (чи то в гарному, чи іронічному розумінні слова) змін у житті співробітників інституту, в принципах поведінки й логіки характерів робить нашу зустріч напруженою. Які риси цього спокійного перед бурею дня? В чому коріння передгрозової ситуації, що зріє на безхмарному небі досягнень і успіхів інституту, який прославлено в газетах за сміливий проект першої в світі електростанції на енергії морського прибою?

Здається, все підкреслює радість перемоги колективу, що поставив свої знання і працю на службу радянським людям: і вечірка, що збирала за столом співробітників, і популярність інституту, передана в діалозі між Мовчуном та офіціанткою (картина перша), яка з преси знає про унікальну роботу інженерів, і простота відносин між працівниками та керівником творчої групи — директором Приколовим. Однак, вже в цій першій сцені повного благополуччя дисонансом звучить струна, що передає внутрішній голос, принципи ставлення до життя і праці, а, значить, і до людей, одного з членів інституту, що проектує майбутню радість для всіх і кожного, а власну радість і щастя вимірює міщанськими масштабами. Сергій Мовчун прагне одного: «Щоб воно, суспільство, не втручалось в останні мої вісімнадцять годин доби. Щоб воно, суспільство, забезпечило мені пристойне життя».

Вже таке споживацьке ставлення до життя, легковажність і безвідповідальність у праці бодай одного члена колективу викликає сумнів, а чи по-справжньому заслужені ті лаври, котрими нагороджені інститут та директор Приколов. Якщо в творчій сім'ї є хоч одна людина не на місці, яка працює не за призначенням свого серця, не виконує обов'язків натхненного співця праці, не розвиває своїх здібностей та знань, не ставить їх на службу майбутньому, — всьому колективові загрожує і творча криза, і моральне недокрів'я окремих членів його.

Саме в естетиці та культурі праці, наслідках її, вмінні підкорити свої інтереси суспільним, збираються, як у фокусі, промені щастя кожної окремої людини і колективу загалом та

відкриваються привабливі чи негативні грані внутрішнього змісту образів.

Своєрідною композицією та внутрішнім контрастом бажаного і реального О. Коломієць у цьому плані досягає певних драматургічних наслідків.

А це протиставлення того, як вирішився основний життєвий конфлікт, що став основою драми, та як він *міг, повинен був* вирішитися, виходячи з перспектив розвитку нашого суспільства, таїло в собі загрозу для драматурга. Вона чекала його на шляху у вигляді двох літературних лих. Перше — при найменшій втраті почуття міри у відтворенні, як могло бути в інституті Приколова після припущення помилки в проєкті, позбавити глядача або читача права шукати самостійно вихід з такого становища, права робити висновки на основі власного досвіду, права на роздуми про перспективи праці, гармонію краси трудової людини та її щастя. Друге — не розкрити психології героїв, не передати динаміки розвитку подій і характерів, позбавити підтексту матеріал, що лежить на поверхні.

Палка, як кажуть, має два кінці. І якщо драматург зборов перше лихо, то другий кінець палки таки вдарив по драматургічних якостях п'єси та формі, що мала досконало, вивершено передавати глибини змісту.

Цікавий прийом показу людини, що волею драматурга та завдяки побудові твору, зрозуміла свої помилки і відмовляється від почесного, як для людського ока, але непідходящого її покликанню робочого місця, набагато виграв би при умові показу діалектики такого перетворення. Знайшовши своє справжнє натхнення у творчій праці, відповідній інтересам та знанням, здібностям, людина набирає іншої форми, внутрішньої і зовнішньої, що виражається у всій поведінці і жестах, і щасливому блиску очей. Корисність та необхідність такої зміни людей передається в п'єсі цікавим драматургічним прийомом: дія уявна набирає повноважень реальної, видається глядачам існуючою. І система образів збудована так, що герої діють у двох площинах: уявній і реальній.

Яскрава зміна в Поліні Сніжній, що знайшла б радість у праці модельєра, Сергія Мовчуна, який засяяв би, можливо, на простій посаді будівельника, щасливе перетворення директора інституту Приколова, який міг би вчасно передати керівництво колективом іншій людині, що не втратила почуття відповідальності перед суспільством, почуття творчої наснаги, —наскільки все це наблизило б життя-казку, про яку мріє Савенко Микола Іванович, ученя першого — Б класу Яблунівської школи.

А щоб поезія звучала в серці кожного, треба попрацювати і вже сьогодні, не відкладаючи на завтра. Такий пафос твору О. Коломієця, втілений у своєрідній формі драматичного мистецтва. Цей дух творчого горіння передає і стиль нашого жит-

тя, і стиль драматурга, якому, між тим, не завадить гострити своє перо, озброювати його все більш досконалою драматургічною формою.

М. ДОБРОГОРСЬКИЙ

(Одеса)

УКРАЇНСЬКА ІСТОРИКО-БІОГРАФІЧНА ДРАМА

В роки п'ятирічок інтенсивно розвивається одна з важливих галузей соціалістичної культури — радянський театр. Саме життя висувало проблему всемірного збагачення репертуару театрів новими радянськими п'єсами, які б стояли на високому ідейному й художньому рівні. Піднесенню драматургії і збагаченню репертуару сприяв також Всесоюзний конкурс на кращу п'єсу, проведений рішенням уряду 1933 року.

Значного творчого успіху досягла українська драматургія з виходом в 1933 році п'єси Корнійчука «Загибель ескадри», в якій по-новому, в оптимістичному дусі розв'язано трагічний конфлікт. П'єса пройнята духом героїки, вона по-справжньому романтична. Піднесеність, патетика поєднуються тут з історичною конкретністю; особливості епохи, середовище, місця дії зображені з реалістичною переконливістю. Широкої популярності у радянських читачів і глядачів здобули також п'єси І. Кочерги «Майстри часу» та «Свіччине весілля», п'єси інших драматургів.

Українська драматургія виходить на всесоюзну арену. П'єси драматургів О. Корнійчука, І. Кочерги, І. Микитенка, М. Куліша, Л. Первомайського, Я. Мамонтова, Ю. Яновського та інших ставилися не тільки театрами України, а й Російської Федерації та інших братніх республік.

Переконливим свідченням зрілості української драматургії була поява творів історико-біографічного жанру. Починаючи з тридцятих років драматурги звертаються до безсмертних постатей письменників-класиків. Майстри слова виявили багато інтересу до життя Т. Г. Шевченка, яке овіяне особливою славою. Художня Шевченкіана збагатилася цікавими творами різних жанрів. Ще в кінці 30-х років було написано кілька п'єс про Тараса Шевченка: «Тарасова юність» В. Суходольського, «При битій дорозі» К. Герасименка, «Поетова доля» С. Голованівського, драматургічний етюд «Шевченко і Чернишевський» П. Тичини.

В післявоєнні роки драматурги також звертаються до безсмертного образу Великого Кобзаря. О. Ільченко створив на основі своєї повісті «Петербурзька осінь» однойменну п'єсу, присвячену останнім рокам життя Тараса Григоровича в Петербурзі. На цю ж тему написав віршовану поему «Пророк» І. Кочерга. Ю. Костюк у п'єсі «Слово правди» малює життя